

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС
освітнього компонента вільного вибору
«Глобальні проблеми людства»

підготовки _____ доктора філософії

спеціальності 103 Науки про Землю,
освітньо-професійної програми Науки про Землю

Луцьк – 2022

Силабус освітнього компонента вільного вибору «Глобальні проблеми людства» підготовки *доктора філософії*, галузі *10 Природничі науки*, спеціальності *103 Науки про Землю*, за освітньо-професійною програмою *Науки про Землю*

Розробник: Тарасюк Н.А., доцент кафедри фізичної географії, к.г.н., доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної/освітньо-наукової/освітньо-творчої програми:

_____ проф.Фесюк В.О.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної географії протокол № 1 від 26 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри:

Фесюк В. О.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	<i>Галузь знань 10 Природничі науки Спеціальність 103 Науки про Землю Освітньо-наукова програма Науки про Землю Освітній ступінь: Доктор філософії</i>	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 год./ 3 кредити		Рік навчання: 1
		Семестр: 2
		Лекції - 10 год.
ІНДЗ: немає		Практичні – 14 год.
	Самостійна робота – 88 год.	
	Консультації – 8 год	
	Форма контролю: залік	
Мова навчання		Українська

II. Інформація про викладача

Тарасюк Ніна Адамівна

Науковий ступінь - кандидат географічних наук

Вчене звання - доцент

Посада - доцент кафедри фізичної географії

Контактна інформація – тел.моб +380955146803, e-mail: Tarasiuk.Nina@vnu.edu.ua

Дні занять - [ПС-Розклад v.3.8.2](#)

<http://194.44.187.20> > timetable

III. Опис освітнього компонента

1.Анотація. Освітній компонент «Глобальні проблеми людства» належить до переліку вибіркового, забезпечує професійний розвиток здобувача III рівня вищої освіти та вивчення сучасних концепцій конструктивної географії, які є передумовою розроблення і реалізації механізмів сталого розвитку суспільства. В ході вивчення освітнього компонента докторанти оволодіють сучасними методами географічного моделювання взаємозв'язків компонентів географічної оболонки в сучасних умовах антропогенного навантаження, що сприятиме формуванню вміння та навиків оцінки стану та розвитку природних та природно-антропогенних процесів, застосування набутих знань при проведенні наукового дослідження за обраною тематикою, розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів збалансованого розвитку регіонів, а також вдосконалення управлінських механізмів в природокористуванні. Взаємозв'язок проблем сучасності, їх причин та наслідків ефективно використовуються на різних ієрархічних рівнях управління. Теоретичні та практичні питання, які представлені в освітньому компоненті є корисними для докторантів різних спеціальностей, які досліджують як сучасні зміни довкілля так і соціально-економічні, політичні та управлінські аспекти.

Пререквізити. Здобувачі вищої освіти повинні володіти знаннями з географії та наук про Землю, володіти вмінням до логічного викладу матеріалу та абстрактного

мислення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, до математичної формалізації залежностей між географічними явищами та процесами.

Постреквізити. Даний освітній компонент є теоретико-практичним базисом для вивчення циклу географічних дисциплін та наук про Землю, організації наукових досліджень на регіональному рівні. Набуті знання формують у доктора філософії навички практичного використання доступної інформації з метою характеристики, аналізу та оцінки природних явищ та процесів в різних регіонах України. Освітній компонент також акцентує увагу на організацію та проведення наукових досліджень для потреб практики регіонального розвитку.

3. Мета і завдання. Мета вивчення складових освітнього компоненту - вивчення глобальних проблем людства, їх різновидів та особливостей прояву, аналіз сучасних наукових теорій та концепцій, розуміння суті яких допомагає у подоланні кризових ситуацій та запобігає прояву глобальних проблем на регіональному рівні.

Головне завдання - засвоєння теоретичних основ концепції сталого розвитку та екологоорієнтованих теорій; розуміти та вміти науково обґрунтувати особливості прояву глобальних проблем у окремих регіонах та країнах; навчитись проводити власні наукові дослідження в контексті прояву сучасних глобальних проблем; розуміти парадигму сталого розвитку та вільно використовувати наукову термінологію; вивчити світовий досвід подолання наслідків прояву глобальних проблем та обирати раціональні шляхи його впровадження з врахуванням ресурсів та можливосте країни чи регіону.

4. Результати навчання (компетентності).

Інтегральна складова освітнього компонента

Здатність обґрунтовувати та обирати напрям наукового дослідження, розв'язувати складні наукові задачі та практичні проблеми, включно з прийняттям рішень щодо відбору даних та вибору методів досліджень при вивченні геосфер (відповідно до спеціалізації) у різних просторово-часових масштабах із використанням комплексу міждисциплінарних даних та в умовах недостатності інформації, невизначеності умов та вимог.

Загальні складові освітнього компонента

ЗК 1. Здатність до адаптації і дії в новій ситуації.

ЗК 2. Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 4. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові складові освітнього компонента

ФК 2. Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного законодавства.

ФК 3. Розуміння планети як єдиної системи, найважливіших проблем її будови та розвитку.

ФК 4. Володіння сучасними методами досліджень, які використовуються у виробничих та науково-дослідницьких організаціях при вивченні Землі, її геосфер та їхніх компонентів.

ФК 5. Здатність застосовувати знання і необхідні практичні навички з планування, організації, мотивування, контролю та регулювання діяльності профільних підприємств і установ.

ФК 6. Уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження механізмів геопланування, територіального планування, проведення моніторингу розвитку регіонів, складання стратегічних планів і програм.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Глобальні проблеми людства та концепція сталого розвитку						
Тема 1. Мета та завдання курсу. Глобальна географічна проблема: поняття, види, прояв	14	2	2/10 б	10/ 3 б	-	ДС, РЗК/ 13 б
Тема 2. Методи і підходи дослідження прояву глобальних проблем	15	2	2/10 б	10/3 б	1	РМГ/ 13 б
	19	4	4/ 20 б	20/ 6 б		26 б
Змістовни модуль 2. Механізми прояву глобальних проблем						
Тема 3. Група економічних проблем та їх прояви.	19	2	2/10 б	14/ 5 б	1	ДБ, РМГ/15 б
Тема 4. Соціальні проблеми людства: чинники виникнення, різновиди, географія.	19	2	2/10 б	14/5 б	1	ДБ, РМГ/ 15 б
Тема 5. Група екологічних проблем та різновиди прояву	19	2	2/10 б	14/5 б	1	ДС, РМГ/ 15 б
Тема 6. Напрямки регіональних досліджень прояву глобальних проблем.	25	-	2/ 10 б	20/ 7 б	3	ДС, РМГ/17 б
Тема 7. Міжнародна співпраця у вирішенні глобальних проблем	9	-	2/10 б	6/ 2 б	1	ДС, РМГ / 12 б
	101	10	10 /50б	68 /24 б	7	74 бали
Усього годин	120	10	14	88	8	100 балів

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання до виконання самостійної роботи

За рекомендованою літературою, доступними інформаційними джерелами опрацювати питання та підготувати науковий реферат і презентацію (тема за вибором здобувача вищої освіти):

Тематика завдань:

1. Енергетика сьогодення. Світові міста та урбанізація планети. Сталий розвиток: теорія і практика
2. Основні методи конструктивної географії в дослідженні прояву глобальних проблем та впровадженні ідей сталого розвитку
3. Основні положення реалізації моніторингових досліджень з вивчення прояву глобальних систем
4. Військові конфлікти: історична хроніка XX-XXI ст.
5. Демографічна ситуація в країнах світу. Вирішення проблеми забезпечення продуктами харчування землян
6. Соціальні проблеми України як складова глобальної проблеми сучасності.
7. Екологічні проблеми України. Забруднення довкілля: прогноз розвитку в регіонах.
8. Якість води в Україні та її споживання
9. Міжнародна співпраця у вирішенні глобальних проблем сьогодення, реалізація програм сталого розвитку регіонів в різних країнах світу.
10. Проблеми регіоналістики

Завдання до самостійної роботи має практичне спрямування та носить творчий характер з елементами наукової новизни, яка базується на результатах моніторингу довкілля та статистичних даних. Виконуються з додержанням усіх технічних вимог до письмових робіт та доповнюється презентацією, яка містить картографічні, графічні та ілюстративні матеріали. Текст має бути надрукований на принтері через 1,5 міжрядкових інтервали на одному боці аркуша білого паперу формату А4. Шрифт Times New Roman, 14 пт. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве – 25 мм, нижнє, верхнє – 20 мм, праве – 15 мм. За обсягом - 15-20 сторінок (титульний аркуш, зміст та структура, основний текст (з прив'язкою до презентації), список використаних джерел (не менше 15), посилання на джерело інформації – обов'язкове).

Шкала оцінювання самостійного завдання:

Рівень виконання завдання самостійної роботи	К-ть балів
Завдання виконано відмінно: повно висвітлена тема, сформульовані власні висновки, повна відповідність тексту та презентації темі доповіді	30
Недостатньо висвітлена тема із нечітко сформульованими власними висновками	25
Задовільне виконання – неповно висвітлено тему без власних висновків студента	20
Тема висвітлена без чіткого розуміння суті дослідження	10

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти: Відвідування занять є обов'язковим. Здобувач вищої освіти зобов'язаний дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати під час консультацій. Здобувач вищої освіти повинен старанно виконувати завдання, бути активним учасником навчального процесу.

Політика щодо академічної доброчесності. Вимоги до академічної доброчесності визначаються «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ВНУ ім. Лесі Українки», що розміщується на сайті університету за посиланням: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Polozhennya-Antyplagiat.pdf>

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач вищої освіти в процесі виконання практичних робіт та самостійної роботи сумарно набрав менше 60 балів тоді скеровується на перескладання курсу з повною ліквідацією попередньо набраних балів. Якщо здобувач вищої освіти складає залік по другій чи третій відомості то оцінку формують бали за виконані практичні роботи та відповіді на запитання до заліку. Якщо здобувач вищої освіти з поважних причин пропустив заняття відпрацьовує його під час консультацій (згідно розкладу консультацій з дисципліни)

V. Підсумковий контроль

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом. Загальна сума балів (100 балів) складається з оцінки за виконання практичних робіт (7x10 балів = 70 балів), завдання до самостійної роботи та участь в обговоренні проблемних питань (30 балів). На залік виносяться основні питання, проблемні ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Запитання до складання заліку

1. Суть поняття “Глобальна географічна проблема” (ГГП).
2. Методи і принципи дослідження. Дистанційні методи у вивченні глобальних екологічних проблем.
3. Історія становлення вчення про глобальні екологічні процеси та їх наслідки.
4. Світові центри збору інформації та її обробки.
5. Сучасні гіпотези розвитку глобальних процесів та наукові школи з їх вивчення.
6. Основні поняття курсу і його задачі.
7. Міжнародна класифікація глобальних екологічних проблем, індикатори їх прояву, визначення, критерії характеристики.
8. Основні види та групи глобальних екологічних проблем.
9. Зв'язки та залежність розвитку різновидів глобальних процесів.
10. Енергетична проблема: ознаки, прояви, наслідки. Географія поширення, чинники розвитку.
11. Традиційні енергетичні джерела, їх використання впродовж історичного періоду.
12. Використання паливних ресурсів як фактор розвитку енергетичної проблеми.
13. Нетрадиційні енергетичні джерела, їх використання.
14. Географія родовищ корисних копалин.
15. Найбільші «рани» планети: найглибші шахти, рудники, свердловини. Найбільші кар'єри.
16. Добування корисних копалин на шельфі Світового океану.
17. Техногенні катастрофи та техногенні землетруси.
18. Прогноз розвитку та шляхи ліквідації негативних наслідків.
19. Глобальне потепління. Сучасні індикатори глобального потепління. Чинники змін кліматичних умов. Динаміка температури та опадів впродовж історичного періоду та сучасні тенденції змін.
20. Стихійні атмосферні явища, їх види, прояви, поширення в умовах зміни температури та вологості.
21. Тропічні урагани: прояви та наслідки.
22. Озонові діри.
23. Проблема прісної води. Прояви та види проблеми. Фактори загострення проблеми.
- 24.

Географія «безводних» регіонів планети. Шляхи та напрямки вирішення проблеми,: світовий досвід та перспективи.

25. Забруднення географічного середовища планети.

26. Забруднення атмосферного повітря, поверхневих вод, ґрунтів.

27. Проблеми утилізації твердих відходів.

28. Географія найбільш забруднених регіонів планети.

29. Кислотні опади та окисація ландшафтів.

30. Прогноз стану довкілля у ХХІ столітті.

31. Забруднення вод Світового океану. Джерела забруднення Світового океану. Морський транспорт і наслідки його використання.

32. Острови сміття у Світовому океані.

33. Зміна характеристик поверхневих вод та моніторинг їх стану.

VII.Рекомендована література

Основна

1. Глобальні проблеми світу. Атлас.//К.: ДНВП «Картографія».- 2009.-144 с.
2. Гор Альберт. Земля у рівновазі// А.Гор -К.:Альтернатива, 2002.- 290 с.
3. Екологія і ресурси. Дослідження навколишнього середовища і ресурсів.К.:Ей-Бі-Сі, 2001.- 189 с.
4. Клименко М.О.,. Моніторинг довкілля. Серія: альма мате р . Навчальний посібник./ М.О.Клименко, А.М.Прищеп, Н.М.Вознюк -К.: Академія,2006 – 265 с.
5. Кукурудза С.І. Гідроекологічні проблеми суходолу// С.І.Кукурудза.-Львів: Світ, 1999.- 232 с.
6. Людина і довкілля. Проблеми неоекології/За ред. проф. Некоса В.Ю.- Харків, 2002.- 196 с.
7. Яковець Ю.В. Глобалізація та взаємодія цивілізацій. – К.:Альтерпреса, 2001.- 234 с.
8. Електронний ресурс [Енергетика. Історія, сучасність і майбутнє/ І.В.Плачков, Н.І.Дунаєвська, В.С.Подгуренко та інш. *]. Режим доступу: <http://www//energetica.in.ua>
9. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчальний посібник. – К.: ДК «Прінт-Сервіс», 2016. – 109 с.
10. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку / С.А. Лісовський. – Житомир, 2007. – 108 с.
11. Маруняк Є. О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України / Є. О. Маруняк — К. : Реферат, 2007. — 224 с.
12. Національна парадигма сталого розвитку України / Нац. акад. наук України, Держ. установа / За заг. ред. Б. Є. Патона. - К.: Держ. установа "Ін-т економіки природокористування та сталого розв. Нац. акад. наук України", 2012. - 71 с.
13. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. – 864 с.
14. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2012-2012) / За ред. Руденко Л.Г. – К.: Академперіодика, 2014. – 359 с.
15. Andersen M.S. An introductory note on the environmental economics of the circular economy // Sustainability Science – 2007. - № 2, P. 133–140.
16. Banaitė, D., Tamošiūnienė, R. Sustainable development: the circular economy indicators' selection model // Journal of Security and Sustainability Issues. – 2016. - № 6(2).- P. 315–323.
17. Caprotti F. Eco-urbanism and the Eco-city, or, Denying the Right to the City?, Antipode, Vol. 46 No. 5 2014, P. 1285–1303.
18. Chandler D Resilience and human security: The post-interventionist paradigm. Security Dialogue. – 2012. – 43(3), P. 213–229.
19. Dunn Cavelt, M., Kaufmann, M., & Soby Kristensen, K. Resilience and (in) security: Practices, subjects, temporalities. Security Dialogue. – 2015. – 46(1), P. 3-14.

20. Georgeson L., Maslin M., Poessinouw M. The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions *Geo: Geography and Environment*. – 2017. - № 4 (1) // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/geo2.36>
21. *Governance for Sustainable Development The Challenge of Adapting Form to Function* / Ed. William M. Lafferty, Edward Elgar, 2004 – 400 p.
22. Jianguo Liu, Thomas Dietz, Stephen R. Carpenter Complexity of Coupled Human and Natural Systems. – *Science* – 2007. – Vol. 317, Issue 5844, P. 1513-1516.
23. Lewandowski, M. Designing the Business Models for Circular Economy // *Sustainability*. – 2016. - №. 8(1), P. 1-28.
24. Opdam P., Steingröver E., Van Rooij S. Ecological networks: A spatial concept for multi-actor planning of sustainable landscapes *Landscape and Urban Planning* - 2006. - Volume 75, Issues 3–4, P. 322-332.
25. Sustainable development in the European Union: Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context. 2018 edition - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. – 356 p.
26. WORLD BANK: Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. World Bank, Washington, DC, 2012.

Додаткова

1. <http://www.chitalnya.ru/work/11a> Попів з Іоссі. Шість профе535331/)
2. <http://consumers.unian.ua/244074-evropeytsi-pobuduyut-sonyachni-batareji-v-sahari.html>
3. European Spas Internet Portal. – Access mode : www.visitspas.eu/
4. Global status report on noncommunicable diseases 2010 / The World Health Organisation. – Geneva : WHO Press. – 176 p. [Electronic resource]. – Access mode : www.who.int
5. International Year of Ecotourism Initiative [Electronic resource]. – Access mode : www.planeta.com/ecotravel/tour/year.html
6. The official site of the World Bank. – Access mode : www.data.worldbank.org.
7. The United Nations Conference on Environment and Development (UNCED). – Access mode : www.worldsummit2002.org/index.htm?http://www.worldsummit2002.org/guide/unced.htm.
8. The world health report 2008 : primary health care now more than ever / The World Health Organisation. – Geneva : WHO Press. – 148 p. [Electronic resource]. – Access mode : www.who.int
9. Сайт Вищої школи економіки, м. Бидгощ, Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.polonia.com.md/html_ua/wsg_spa.html
10. Сайт Європейського гуманітарного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://ru.ehu.lt/studies/bachelor/programs/fields/0003709/>
11. Сайт Капіланського університету, Канада [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.capilanou.ca/outdoor/>
12. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти / [наук. кер. проекту М. З. Згуровський]; Світ. центр даних з геоінформатики та сталого розв., Ін-т приклад. систем. аналізу НАН України і МОН України. - К.: НТУУ "КПІ", 2010.
13. Голубцов О. Г. Ландшафтне планування як інструмент реалізації екологічних вимог у територіальне планування України / О. Г. Голубцов // Український географічний журнал. - 2016. - № 4. - С. 29-36.
14. Дронова О.Л. Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні / О.Л. Дронова; Нац. акад. наук України, Ін-т географії. - К.: Ін-т географії, 2011. - 268 с.
15. Інституціональні засади та інструментарій збалансованого природокористування / С.К. Харічков та ін. - О. :ІПРЕЕД, 2010. - 484 с.

16. Куценко В.І. Сталий розвиток: стратегія і тактика формування через призму соціогуманітарної сфери / В.І. Куценко – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. - 167 с.
17. Ландшафтне планування в Україні / Л.Г.Руденко, Є.О.Маруняк, О.Г.Голубцов та ін.; Під ред. Л.Г.Руденка. – К.: Реферат, 2014. – 144 с.
18. Лісовський С.А. Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України / С.А. Лісовський. - К.: Інститут географії, 2009. – 300 с.
19. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 714 с.
20. Регіональні відміни природно-техногенної безпеки в Україні / монографія за ред. Олійника Я.Б.. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2016. – 223 с.
21. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В.Г. Потапенко – К.: НІСД, 2012. – 360 с.
22. Berkes F: Understanding uncertainty and reducing vulnerability: lessons from resilience thinking. *Natural Hazards* 2007, 41. – P. 283-295.
23. [Leitao A.B.](#), [Ahern J.](#) [Applying landscape ecological concepts and metrics in sustainable landscape planning](#) *Landscape and urban planning* – 2002.- [Volume 59, Issue 2](#), P. 65-93
24. Walker, B., Salt, D., *Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World*. Washington, DC: Island Press, 2006.